

Literatura pro 4. tematický okruh

Kód	Autor	Titul
4.1	Černý, Jaromír	Středověký vícehlas v českých zemích, in:MM XXVII-XXVIII, Univerzita Karlova, Praha 1975, s. 9 - 116
[2.1]	Černý, Jaromír	Středověk
4.2	Eggebrecht, Hans Heinrich	Musik im Abendland, Piper Verlag, München 1991
4.3	Gülke, Peter	Mönche-Bürger – Minnesänger, Leipzig 1975
[2.2]	<i>Hoppin, Richard, Halowell</i>	Hudba středověku (zde kapitoly VIII. – X., XIV.)
4.4	Krák, Egon	Viaehlas v hudbe Európy, Hudobné centrum, Bratislava 2008
[1.7]	Michels, Ulrich	Encyklopedický atlas
4.5	Schneider, Marius	Geschichte der Mehrstimmigkeit, Berlin 1935
[2.21]		The new Oxford History of Music
[1.8]	<i>Blume, Friedrich – Finscher, Ludwig (eds.)</i>	MGG (zde příslušná hesla)
[1.9]	<i>Sadie, Stanley</i>	The New Grove (zde příslušná hesla)
[2.29]	<i>Fukač, Jiří – Vysloužil, Jiří (eds.)</i>	Slovník české hudební kultury (zde příslušná hesla)
<p><i>Poznámka: Další tituly odborné literatury k tématu lze nalézt v příslušných heslech muzikologických encyklopedií, popř. v obsáhlém přehledu literatury u jednotlivých kapitol Hoppinovy „Hudby staroveku“</i></p>		

Znalost titulů odborné literatury označených modrým tučným písmem je povinná!!

Hudební a teoretické prameny pro 4. tematický okruh

Kód	Pramen	Komentář
Prameny hudební		
4.6	Codex Bamberg	Motetový kodex z přelomu 13. a 14. stol.. Na 80 pergamenových fóliích obsahuje 100 motet: 44 latinských, 47 francouzských a 9 latinsko-francouzských. Veškerý repertoár náleží do okruhu Notre-Dame. Uložen je ve Staatsbibliothek Bamberg, sign. Msc. Lit 115 <i>Edice: Pierre Aubry: Cent Motets du XIII. siecle, publies dá pres le manuscrit, Paris 1908</i>
4.7	Codex Calixtinus [Liber Sancti Jacobi]	Rukopisný sborník z 12. století skládající se z 5 částí., z toho dvě s hudebním obsahem. 1. část obsahuje jednohlasý gregoriánský repertoár pro svátek sv. Jakuba, přívazek obsahuje 19 dvouhlasých a 1 tříhlasou skladbu saintmartiálského typu.
4.8	Codex Montpellier (H 196)	Rukopisný kodex z přelomu 13. a 14. století je nejvýznamnějším pramenem pro poznání motetové tvorby 13. stol. - na 111 fóliích obsahuje 328 skladeb. S výjimkou 11 konduktů a notredamských organ to jsou dvou, tří a čtyřhlasá moteta zapsaná v předfrankonské a frankonské notaci. <i>Tištěná edice: Coussemaker, Edmond de: L'art harmonique aux XIIme et XIIIme siecles, Paris 1865</i> <i>Digitální edice přístupná na: http://manuscripts.biu-montpellier.fr/vignettes.php?GENRE%5B%5D=MP&ETG=OR&ETT=OR&ETM=OR&BASE=manuf</i> <i>Přístup nejlépe přes google.de, popř. google.fr</i>
4.9	Codex Las Huelgas	Rukopis kláštera cisterciáček v Las Huelgas (SZ Španělsko-bližko města Burgos) pocházející z doby okolo 1300. Kodex obsahuje 45 jednohlasých a 141 vícehlasých skladeb notredamského stylu zapsaných ve frankonské notaci.
4.10	Saint Martial Codices [Rukopisy ze Saint Martial]	Soubor rukopisů z benediktinského kláštera v Sain Martial de Limoge obsahující přednotredamský vícehlasý repertoár. Nejvýznamnější z 27 kodexů saintmartiálské kolekce uložených pařížské Národní knihovně jsou následující čtyři: SM 1 (sign.: fond latin 1139) vzniklý před 1100, SM2 (sign: fond latin 3549) ze 12. stol.; SM3 (sign.: fond latin 3749) přelom 12. a 13. stol.; SM4 (uložen v British Museum, sign. Add Ms. 36881) okolo 1200.
4.11	Magnus liber organi de graduali et antiphonario	Hlavní sbírka liturgického repertoáru provozovaného v katedrále Notre-Dame v Paříži. Rukopis se nedochoval, jeho repertoár je však dochován v následujících 4 opisech: 1) Rukopis č. 677 (Codex Helmstedt 628) z knihovny vévody Augusta ve Wolfenbüttelu, okolo 1250; 2) Pluteus, rkp. Medicejské knihovny Laurenziana ve Florencii, napsán v Paříži po 1240; 3) Rukopis Ms. 20 486 madridské Národní knihovny, okolo 1250; 4) Rukopis č. 1206 (Codex Helmstedt 1099) z knihovny vévody Augusta ve Wolfenbüttelu, závěr 13. stol.
4.12	Winchesterské tropáře [CC 473; Bo 775]	Winchesterské tropáře jsou dva významné prameny obsahující 174 organálních zpracování liturgického repertoáru a dokumentující stav organální techniky a dobové praxe chrámové hudby v Anglii v 10. a 11. století. Organa jsou zapsána v nediastematické neumové notaci. První pramen, který vznikl v závěru 10. století, je uložen v knihovně cambridské koleje Těla Kristova (Corpus Christi College), má signaturu 473 a v odborné literatuře je označován CC 473. Druhý kodex, který vznikl v polovině 11. století jako opis předlohy z lét 978 – 984, je uložen v oxfordské knihovně Bodleian Library, má signaturu 775 a v odborné literatuře je označován jako Bo 775.
4.13	Roman de Fauvel	Literární památka francouzské epické literatury 13. a 14. století. Dílo existuje v řadě opisů a v jednom z nich, uloženém ve Francouzské národní knihovně, se nachází množství vícehlasých kompozic. Dílo, které je sžíravou kritikou poměrů na francouzském dvoře vypráví o kouscích osla Fauvela, jehož jméno je utvořeno z počátečních písmen názvů 6 necností.
Prameny teoretické		
4.14	Musica enchiriadis [Pseudohucbald]	Teoretický spis pocházející ze závěru 9. stol. původně připisovaný Hucbaldovi ze Saint-Amand (Hucbaldus Elnonensis) je prvním spísem přinášejícím systematický a podrobný, hudebními příklady dokumentovaný, výklad různých technik organa. Zdá se ovšem, že text nepopisuje dobovou praxi, ale že je spíše pokusem o racionalizaci v té době živelně používané vícehlasé improvizáční praxe.
4.15	De diaphonia id est organi praecepto [Micrologus]	„De diaphonia id est organi praecepto“ je název XVIII. kapitoly slavného traktátu Guida z Arezza „Micrologus“. Zdůvodňuje v něm vícehlasou techniku organa, při argumentaci však vychází z jiných předpokladů než Musica enchiriadis – za východisko svých úvah nepovažuje tetrachord, ale sedmistupňový oktávový diatonický systém. Guido zná dva druhy organa: „modus durus“ a „modus mollis“, který láme kvartový paralelismus a umožňuje křížení hlasů (organum suspensum).
4.16	Pařížský organový traktát „De organo“	Pařížský organový traktát přináší rozvinutější formu hucbaldovského (= paralelního) organa a dokumentuje tedy ještě 1. vývojovou (předguidonskou) fázi evropského umělého vícehlasu. Na několika fragmentech přináší nejstarší nám známou vícehlasou kompozici – dvouhlasé zpracování sekvence „Benedicta semper sancta sit Trinitas“ (viz ukázka 4.7). Uložen je pařížské Národní knihovně (sign. lat.7202).
4.17	Ad organum faciendum [Milánský organový traktát]	Rukopisný traktát z doby okolo 1100 vzniklý pravděpodobně v severofrancouzském prostoru.. Uložen je v milánské Biblioteca Ambrosiana sign. M.17.sup. Traktát poskytuje veršovanou formou souhrn nauky o vícehlasu – je to tedy didaktický spis určený k učení zpaměti. Jeho text je považován za počátek druhé (posguidonské) fáze ve vývoji organa.

Kód	Pramen	Komentář
4.18	De regulis organi <i>[Vatikánský organový traktát]</i>	Rukopis vzniklý asi v polovině 13. stol. v severofrancouzském prostoru (vyloučena není ani Anglie) a uložený v Biblioteca Apostolica Vaticana (Fondo Ottoboniano lat. 3025). Kromě teoretických úvah o vícehlase zprostředkovává obsáhlý soubor hudebních příkladů (intervalových spojů a melizmatických modelů) dokumentujících teoretické zásady a pravidla nového, postguidonského, stylu. Primární poslání traktátu je tedy praktické.
4.19	Organální traktát Montpellier	Pergamenový rukopis uložený v knihovně univerzity v Montpellier pod sig. Ms. H 384. Jeho různé části vznikaly od přelomu 10. a 11. stol. až do počátku 13. stol. Datace není jednoznačná, původ rukopisu je kladen do jihofrancouzského prostoru. Jeho text představuje stručný a obratný souhrn nauky o novém organu a náleží proto spolu milánským a vatikánským traktátem k představitelům postguidonské fáze ve vývoji organa – tj. organa nového.
4.20	Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissimum [GS] St.Blasien, 1874	Třísazková edice středověkých hudebně teoretických traktátů vydaných opatem benediktýnského kláštera ve Svatém Blažejí, Martinem Gerbertem (1720 – 1793)
4.21	Scriptores de musica medii aevi nova series, [CS, Couss] Paris, 1866 - 1876	Čtyřsazková edice středověkých hudebně teoretických traktátů, kterou vydal francouzsko-flanderský právník a muzikolog Edmond de Coussemaker (1805-1876). Coussemakerova antologie navazuje na edici Gerbertovu a uveřejňuje traktáty Gerbertem neuveřejněné, částečně se však s Gerbertovým dílem obsahově překrývá..
4.22	Ars cantus mensurabilis	Hudebně teoretický traktát Francka Kolínského (Franco de Colonia 1215? – 1270?). Dostupný v: Couss I, s. 117n
4.23	Tractatus de tonis	Hudebně teoretický traktát jehož autorem je francouzský hudební skladatel a teoretik Petrus de Cruce (Pierre de la Croix, 2.pol.13.st.). Dostupný v: Couss I, s. 282n.
4.24	De musica mensurabili	Hudebně teoretický traktát, jehož autorem je Johannes de Garlandia (1190-1272). Dostupný v: Couss I, s. 175n
4.25	Speculum musicae	Sedmisazkové encyklopedické dílo vzniklé okolo roku 1300, jehož autorem je franko-flámský hudební teoretik Jacobus Leodiensis (Jacques de Liege, okolo 1260 – po 1330). V 7. svazku ostře odsuzuje nově nastupující epochu Ars nova. Dostupný v: Couss II, s. 293n.
4.26	Tractatulus de musica	Hudebně teoretický traktát, jehož autorem je Magister Lambertus (* okolo 1270). V odborné literatuře je také označován jako „Pseudoaristoteles“. Dostupný v: Couss I, s. 251n
4.27	De speculatione musicae	Hudebně teoretický traktát vzniklý okolo roku 1280, jehož autorem je anglický benediktýn, matematik, astronom a hudební teoretik Walter Odington (asi 1253 - 1328). Dostupný v: Couss I, s. 182n

Poznámka: Obě antologie (GS+ Couss) jsou přístupné v knihovně Ústavu hudební vědy.

Diskografie repertoáru ke 4. tematickému okruhu

Vydavatel	Titul
Virgin Classics 7243 5 61642 22+23	Millenium. Music from the Middle Ages. <i>Ensemble Gilles Binchois, Dominique Vellard</i>
Harmonia mundi HMX 290649.54	Moyen Age. A Medieval Journey (5 CD); CD4: The Birth of Polyphony <i>Ensemble Organum, Marcel Péres; Anonymus 4</i>
Harmonia mundi HMC 901476	Chants de la Cathédrale de Benevento. Holy Week & Easter. <i>Ensemble Organum, Marcel Péres</i>
Harmonia mundi HMC 901134	Polyphonie Aquitanie du XIIe siecle. <i>Ensemble Organum, Marcel Péres</i>
Harmonia mundi HMU 907156	Miracles of Sant'iago. Music from the Codex Calixtinus. <i>Anonymus 4</i>
Harmonia mundi RD 77185	Codex Engelberg 314. Musik des späten Mittelalters. <i>Schola cantorum Basiliensis, Dominique Vellard-Wulf Arlt</i>
Opus 111 OPS 30-68	Femmes mystiques XIII⁰ siecle. Codex Las Huelgas. <i>Discantus, Brigitte Lesne</i>
France Telecom Fundation ED 13023	Le frand livre de saint Jacques de Compostelle. <i>Ensemble Venance Fortunat, Anne-Marie Dechamps</i>
MDL Erika-Musikverlag LC 6320	Hare hare hye. Motetten des 13. Jahrhunderts. <i>Schola vocalis,</i>
Christophorus CHR 77139	Et in terra pax. Geistliche Musik des Mitelalters. <i>Ensemble für frühe Musik Augsburg</i>
Polydor International Stereo 415 292-2	Music of the Gothic Era <i>The Early Music Consort of London, David Munrow</i>
Supraphon SU 3407-2 231	Codex Franus <i>Schola Gregoriana Pragensis, David Eben</i>
Studio Matouš MK 0003-2 231	Hudba University Karlovy I – Evropská hudba 14. století <i>Ars Cameralis, Lukáš Matoušek</i>
Studio Matouš N 1 0020-2 131	Gothic Music in Bohemia 13th – 15th Century <i>Ars Cameralis, Lukáš Matoušek</i>

Ukázky repertoáru ke 4. tematickému okruhu lze nalézt také na serveru YouTube